

Till
Regeringskansliet
103 33 Stockholm

Ifous yttrande över Statens Skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram

U2024/01380

Ifous, Innovation forskning och utveckling i förskola och skola, är ett fristående forskningsinstitut som drivs som en ideell förening med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Almega utbildning (tidigare Friskolornas riksförbund) och Idéburna skolors riksförbund som grundande medlemmar. Ifous uppdrag är att vara en nationell plattform för skolans FoU-arbete och att ge stöd i utvecklingen av en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Utöver grundande medlemmar har Ifous 140 medlemmar, i huvudsak kommunala och fristående skolhuvudmän, från hela landet.

Syftet med Ifous verksamhet är att bidra till utvecklingen av det svenska skolväsendet genom att stimulera praktikinrä forskning och konkret FoU-arbete där lärare och skolledare tar aktiv del i kunskapsbygget. Särskilt fokus läggs på områden som innebär stora utmaningar och som har stor betydelse för barns och elevers lärande. Ifous verksamhet ska bygga på de behov som finns hos skolhuvudmän, och stärka deras förmåga att driva skolutveckling på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Ifous inkommer med ett remissvar på eget initiativ då Skolverkets förslag till professionsprogram berör och kan komma att involvera Ifous verksamhet. I arbetet med remissvaret har bland andra Ifous skolhuvudmannaråd konsulterats.

Ifous har utgått från Utbildningsdepartementets önskemål om synpunkter på framför allt förslaget till förordning om nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare inom skolväsendet, kapitel 3, men lämnar även några synpunkter på förslaget till nationell struktur för kompetensutveckling.

Stockholm den 24/10 2024

Ifous

Markus Lindgren
Ordförande

Karin Hermansson
Vd

Sammanfattning

Ifous *tillstyrker*:

1. förslaget om tre meriteringsnivåer.
2. att deltagande i praktikhära forskning kan vara meriterande på nivå 2.
3. att huvudmannen bör skapa möjligheter för lärare och förskollärare att delta i kollegialt lärande inom en professionell lärandegemenskap.
4. att deltagande i kollegialt lärande inom en professionell lärandegemenskap ingår i professionsprogrammet som en form för kompetensutveckling.

Ifous *föreslår* att:

1. meriteringsnivå 2 och 3 döps om för att förtydliga att de är parallella spår efter nivå 1,
2. aktiv medverkan i praktikhära forskning värderas högre än 7,5 hp och mer i paritet med det arbete som faktiskt läggs ned,
3. kravet på vetenskaplig ("referentgranskad") publicering för att tillgodoräkna sig hp för medverkan i praktikhära forskning tas bort,
4. lärare som tillgodoräknat sig hp för deltagande i kollegialt lärande eller praktikhära forskning, får tillgodoräkna sig ytterligare hp om de dessutom själv skrivit eller medverkat i att skriva en vetenskaplig artikel,
5. dokumenterat deltagande i kollegialt lärande i huvudmannens regi blir meriterande,
6. staten bidrar med finansiering till en databas för beprövad erfarenhet.

Ifous synpunkter

Nationellt meriteringsystem på tre nivåer för legitimerade lärare och förskollärare inom skolväsendet

Ifous *stödjer* förslaget med *tre meriteringsnivåer*. Färre kan upplevas som begränsande, och fler än tre kan bli svåra att precisera och särskilja. Alla nivåer ska också vara möjliga att nå för alla Sveriges lärare och förskollärare under ett yrkesliv.

Däremot framstår benämningarna på nivåerna 1-2-3 som otydliga, eftersom det för meritering på nivå 3 inte krävs att läraren meriterat sig på nivå 2. Nivå 2 och 3 är i nuvarande förslag snarare två olika spår än en progression från ett steg 2 till steg 3.

Ifous *föreslår* därför att nivå 2 och 3 döps om.

Praktikhära forskning och publicering som meriteringsgrund

Ifous *instämmer* i förslaget att ett villkor för att nå nivå 2 kan utgöras av deltagande i praktikhära forskning.

Ifous ifrågasätter däremot att deltagande i praktikhära forskning föreslås vara värt enbart 7,5 hp, vilket motsvarar 25 procents arbetstid under en termin.

Lärares deltagande i praktikhära forskning möjliggörs enligt Skolverkets förslag av till exempel medverkan i projekt finansierade av Skolforskningsinstitutet och ULF-

verksamheten. Såväl Skolforskningsinstitutets forskningsprofil¹ och slututvärderingen av försöksverksamheten ULF² framhåller att lärares delaktighet innebär att lärare deltar i flertalet av forskningsprocessens delar – vilka i regel löper över flera år. Ett FoU-program i Ifous regi pågår under minst tre år. I dessa fall kommer lärares deltagande att vara mer omfattande än motsvarande 7,5 hp.

Risken med att praktknära forskning värderas för lågt är att lärares och förskollärares delaktighet begränsas till att producera forskningsdata genom att implementera färdiga koncept framtagna inom akademins praktik och utifrån forskares intressen.

Ifous *föreslår* därför att medverkan värderas högre än 7,5 hp, och mer i paritet med det arbete som faktiskt lagts ned.

Ifous vill uppmärksamma att Skolverket i kapitel 6 beskriver fler villkor för meriteringsnivå 2 än de som framgår av kapitel 3. I kapitel 6 (s.79) anges att den som aktivt medverkat i ett praktknära forskningsprojekt *också* ska varit medförfattare till en referentgranskad och publicerad artikel – dvs. en artikel publicerad i en vetenskaplig tidskrift.

Med hänvisning till resonemanget ovan *avstyrker* Ifous detta förslag eftersom det framstår som ett arbetstidsmässigt orimligt krav. Dessutom är publicering i vetenskapliga tidskrifter ofta en utdragen process där artiklar publiceras flera år efter avslutat projekt.

Ifous *föreslår* att publicering av vetenskaplig artikel kan ge ytterligare hp, utöver de som tillgodoräknas av medverkan i praktknära forskning eller kollegialt lärande enligt nedan.

Kollegialt lärande som meriteringsgrund

Ifous *stödjer* att huvudmannen bör skapa möjligheter för lärare och förskollärare att delta i kollegialt lärande inom en ramarna för en professionell lärandegemenskap, vilket framförs i Skolverkets redogörelse, kapitel 4, samt att sådant kollegialt lärande ingår i det nationella professionsprogrammet som en form för kompetensutveckling.

Ifous *föreslår* att kompetensutveckling i form av strukturerat och dokumenterat kollegialt lärande i professionella lärandegemenskaper dessutom kan utgöra en meriterande form av kompetensutveckling inom professionsprogrammet.

I kapitel 4, *Ramverk för nationellt professionsprogram*, i Skolverkets redovisning, beskrivs de viktiga begreppen kollegialt lärande och professionella lärandegemenskaper. Skolverket konstaterar att det finns ett starkt internationellt forskningsstöd för att kompetensutveckling som sker i den ordinarie lärmiljön tillsammans med kollegor ger större effekt än individuella insatser (s. 43). Skolverket hänvisar också till att i världens mest framgångsrika skolsystem kan lärare utveckla kunskap genom att tillsammans undersöka pedagogiska utmaningar, planera, observera, ifrågasätta och hjälpa varandra att bli bättre (s. 53).

Om det övergripande syftet med ett nationellt professionsprogram är att kompetensutveckla skolans verksamma genom hela yrkeslivet, så att de kan utföra sitt samhällsuppdrag med allt högre kvalitet, är det avgörande att den kompetensutveckling som erbjuds också ger effekt på

¹ Skolforskningsinstitutet. (2022). *Skolforskningsinstitutets utlysning av forskningsbidrag 2022. Anvisningar för sökande*. https://www.skolfi.se/wp-content/uploads/2022/03/Utllysning-av-forskningsbidrag-2022_anvisningar-for-sokande_tga.pdf

² Jarl, M., Taube, M., Liljekvist, Y., Haglund, J., Lindgren, E., Westerlund, S., Olsson, L., Brunner Cederlund, A. & Nihlfors, E. (2022). *Slutredovisning av försöksverksamhet med praktknära forskning (ULF) 2017–2021. Rapport av Nationella samordningsgruppen för ULF*. https://www.ulfavtal.sedigitalAssets/709/c_709236-1_3-k_ulf_slutredovisning.pdf

barns och elevers lärande. Denna kompetensutveckling bör därför vara baserad på forskning som visar på sådana positiva effekter. De föreslagna villkoren för meritering utgörs dock nästan uteslutande av den form av kompetensutveckling som har ”vaga eller inga kopplingar till verksamhetens behov” (s.43).

Med ett meriteringssystem som enbart på poänggivande kurser finns risk för att vi får ett statligt meriteringssystem som är lätt att göra rättssäkert men som bortser från att meritera det som gör skillnad för elever och barns lärande. Detta kan leda till att vi kan få allt fler meriterade lärare men oförändrade elevresultat.

I Ifous FoU-program, vilka omnämns i Skolverkets förslag, byggs och stimuleras professionella lärandegemenskaper på flera sätt. I utvärderingar framgår att medverkan i FoU-program bidrar till att hela organisationen utvecklas, och att det kollegiala lärandet, som även sker i samverkan mellan skolhuvudmän är professionsutvecklande. I programmen medverkar skolhuvudmän av vitt skilda storlekar och driftsformer – från den lilla idéburna skolan till den största kommunala huvudmannen.

FoU-arbete och kollegialt lärande kan dokumenteras på många sätt. I exempelvis Ifous FoU-program dokumenteras det utvecklingsarbete som bedrivs i skolor och hos huvudmän på flera sätt: Varje program producerar en slutrapport där FoU-arbetet beskrivs. Lärare som utforskar och utvecklar undervisning i professionella lärandegemenskaper med hjälp av exempelvis aktionsforskning, lesson study eller andra modeller och dokumenterar sitt arbete. En del väljer att publicera sitt arbete i så kallade utvecklingsartiklar. Liknande dokumentation av kollegialt samarbete och lärande görs även av andra. Även om former och inriktning skiljer mellan aktörer finns tillräcklig dokumentation som är möjlig att basera meritering på.

Beprövad erfarenhet

Skollagen säger att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Den vetenskapliga grunden går att söka upp och finna i databaser för vetenskapliga publikationer, men den beprövade erfarenheten är betydligt mer svår fångad.

I Skolverkets förslag, (kapitel 6, s. 84), beskrivs den beprövade erfarenheten som ett professionellt kunnande som växer fram över tid och som utgörs av praktiska erfarenheter som diskuteras, delas, prövas, dokumenteras och kritiskt granskas. Eftersom det i dag saknas en samlad struktur för detta framför myndigheten ett önskemål om en plattform för att dokumentera och sprida beprövad erfarenhet.

Ifous *tillstyrker* förslaget, men vill understryka att en sådan plattform kräver resurser. En infrastruktur i form av exempelvis en databas och en webbplats för att samla, kategorisera och dela innehåll måste ha en långsiktigt hållbar finansiering. Att möjliggöra skapandet av en sådan plattform kan därför med fördel vara en del av ett statligt åtagande.

Ifous *föreslår* därför att staten avsätter finansiering för att bygga upp och driva en databas för beprövad erfarenhet.

Eftersom syftet är att stärka professionen bör däremot *processen* att identifiera, beskriva, pröva och bepröva lärares erfarenhet vara professionens ansvar. Det bör därför vara en process som inte är statligt styrd utan där professionen ges ägandeskapet. Ifous har en pågående dialog med Lärarstiftelsen om hur en process för att bepröva och sprida lärares erfarenhet kan se ut. Ett nästa steg kan vara en pilotstudie för att undersöka förutsättningarna för en sådan process.